

L'OBLIT HISTÒRIC. CAUSES I CONSEQÜÈNCIES

Vicenç Navarro

Catedràtic de Ciències Polítiques i Polítiques Públiques

Universitat Pompeu Fabra

21 de juny de 2013

(P.)

Vostè ha estat molt crític de l'oblit històric. ¿No creu que hauria estat millor no mirar al passat?

(R.)

No. Ans al contrari. La política de l'oblit ha estat un projecte reeixit de reproduir i promoure la visió d'Espanya dels guanyadors de la Guerra Civil. Li citaré un exemple. Em van convidar recentment a donar una conferència a Tortosa, la capital de la comarca del Baix Ebre. I vaig poder veure, un cop més, que la joventut sabia molt poc del que havia passat en aquella part de Catalunya durant la II República i després. El Baix Ebre era -i continua sent- l'Andalusia de Catalunya. Hi havia una enorme concentració de la propietat de les terres, amb les grans famílies terratinents dominant l'economia de la

regió. La República va intentar canviar aquesta situació a través de la Reforma Agrària, canviant les relacions de propietat. No cal dir que va ser un procés complex, no lliure d'errors. Però va ser un intent seriós de canvi en les relacions de propietat de la terra.

El cop militar va canviar tot això, va iniciar una repressió brutal revertint la propietat als terratinents que, juntament amb l'Església i l'Exèrcit, van dirigir tal repressió, una de les més ferotges que hagi existit a Espanya i a Europa. Avui aquests terratinents i l'Església catòlica continuen exercint un poder enorme. Com va dir un ancià militant socialista que estava en el Saló d'Actes on vaig donar la conferència, "aquí manen els de sempre". Doncs bé, els estudiants universitaris d'aquelles terres gairebé no saben res de tot això. Aquest oblit beneficia, sense cap dubte, les forces conservadores.

(P.)

¿I com es pot entendre aquesta situació?

(R.)

Per la por. No hi ha plena consciència de la brutalitat que va significar la dictadura a Espanya. Segons l'expert en feixisme a Europa de la Columbia University, de New York, als EUA, el professor Malekafis, per cada assassinat polític que va cometre Mussolini, Franco en va cometre deu mil. Aquella dictadura va ser un bany de

sang. L'objectiu de la dictadura era eliminar, fins i tot físicament, qualsevol veu crítica d'aquella dictadura. Els que van perdre la guerra van ser brutalment represaliats. I la població tenia por, i molt en particular els que van perdre la guerra.

(P.)

Vostè ha fet referència en els seus llibres a aquesta experiència, fins i tot a nivell personal

(R.)

Sí. Els meus pares eren mestres joves i il·lusionats amb les reformes educatives que s'estaven realitzant a Catalunya i a la resta d'Espanya durant la II República. Hi ha una pel·lícula espanyola que es diu "La lengua de las mariposas", que és la vida dels meus pares en aquell moment històric. Presenta l'enorme il·lusió de mestres que estimaven els seus estudiants i l'enorme potencial de llibertat que suposava la República per a ells. Quan es va establir la dictadura, els van expulsar del Magisteri, represaliant-los.

Els meus pares mai ens van parlar de la seva vida i experiències, ni tampoc d'on estaven els nostres familiars, tiets i tietes, que es van exiliar a França. No parlar-nos-en a nosaltres, els seus fills, era la manera de protegir-nos. Menys sabíem, més segurs estàvem. Va ser més tard quan a l'anar creixent se'ns va anar

informant poc a poc. Però la generació represaliada dels meus pares va callar per protegir-nos a nosaltres.

Fins i tot l'any passat, una lectora em va escriure de Gironella, una bella localitat al Berguedà, als peus dels Pirineus, on els meus pares eren mestres abans de ser expulsats, preguntant-me si jo era fill dels mestres de la seva mare, a qui li faria molta il·lusió conèixer-me. El meu germà i jo vam anar a saludar la que va ser deixeble dels meus pares, i ens va explicar molt sobre el que els meus pares havien fet durant la II República en aquella població, i com de molt se'ls estimava. I d'això, ni els meus germans ni jo en sabíem res.

Un altre exemple. No vam descobrir fins molt més tard que els meus tiets i tietes, com milers d'espanyols, incloent catalans, havien estat detinguts i membres del maquis antinazi a França, sent un d'ells detingut a un camp de concentració nazi. De nou, fins al cap de molt anys no vam saber res d'això. Aquesta és la història de la generació que va seguir la dels meus pares. Hem estat descobrint les seves vides pas a pas. Aquesta experiència no l'han tingut els hereus dels que van guanyar la guerra. I se'ls nota.

(P.)

¿ Què vol dir quan diu "i se'ls nota"?

(R.)

Perquè quan escriuen sobre l'experiència dels vençuts, fins i tot els que intenten ser favorables i tenir simpatia pels perdedors, ho fan d'una manera que, sense voler-ho, és condescendent.

(P.)

¿Per exemple?

(R.)

El llibre de Javier Cercas -fill del que a Espanya es diu "els nacionals"- "Soldados de Salamina" narra el relat d'un combatent republicà, la seva vida, i l'oblit que la seva existència ha tingut a Espanya. Vaig aplaudir el seu intent. És vergonyós i tradueix la baixa qualitat de la cultura democràtica que tals combatents no hagin estat reconeguts. I és també vergonyós que en un dels comptadíssims actes realitzats, que va tenir lloc a les Corts Espanyoles, el president de tal institució, el Sr. Bono, els va prohibir onejar la bandera republicana.

Aplaudeixo, doncs, l'intent de recuperar la història. Però en la manera com Cercas ho fa, fa un flac favor al seu intent. Presenta la figura central del seu llibre, un lluitador republicà, que va lluitar a Espanya contra el feixisme i a França contra el nazisme, com van fer milers i milers d'espanyols -incloent familiars meus-. I el presenta

com oblidat, acabant els dies en una casa per a persones de la tercera edat, encara ple de vida, la qual cosa expressa Cercas a la frase en què es refereix a com els hi toca el cul a les monges, fent broma amb elles. Aquesta és la seva imatge d'estar "ple de vida". Francament, no m'imagino a cap dels meus familiars tocant-los el cul a les monges. Em sembla una enorme frivolitat i una falta de respecte al lluitador antifeixista i també, per cert, a les monges.

Però el que més crida l'atenció és que el punt central del llibre se situa quan aquest lluitador republicà té davant del seu fusell al feixista Sánchez Mazas i, en lloc de disparar, li perdona la vida. I això es presenta com el principi de la reconciliació a Espanya. Molts articles han lloat tal descripció. Em va alegrar veure que el fill de tal lluitador, la història del qual es basava en un personatge real, protestés per com s'havia presentat el seu pare, dient que li va semblar errònia la descripció del comportament del seu pare, ja que segur que a la vida real li hauria disparat, com hauria fet qualsevol lluitador republicà. Assenyalar aquest fet immediatament genera la crítica que els perdedors estem demanant venjança o revenja. I deixar de demanar justícia es veu com un acte de reconciliació digne d'aplaudiment.

(P.)

Vostè ha estat també crític amb el llibre "Pa Negre" i la seva pel·lícula.

(R.)

Voldria fer aquí un aclariment, diferenciant la part teatral i artística de la pel·lícula -que em va semblar excel·lent, digne de més d'un Òscar- i el seu contingut i subjecte, basat en un llibre amb la tesis del qual estic en desacord. Reflecteix el punt de vista tan estès que a la Guerra Civil no hi havia ni bons ni dolents, la qual cosa es promou pels que abans consideraven els vencedors com els bons i ara, en la seva reflexió i revisió històrica, arriben a admetre que també eren dolents. Tot abans d'arribar a la conclusió, històricament vàlida, que sí que hi havia bons -els que van perdre la guerra- i dolents -els que la van guanyar-. Aquesta obvietat és encara avui negada a Espanya. El fet que els republicans fessin barbaritats - encara que en nombre molt menor que els feixistes- no nega la bondat de la seva causa. Els aliats van bombardejar Dresden, la qual cosa mereix una condemna. Però això no nega que la causa dels aliats -els vencedors de la II Guerra Mundial- era justa i la dels feixistes i nazis era injusta. Aquesta realitat encara no ha calat a Espanya, on els dolents van guanyar i els bons van perdre la guerra. Encara avui la bandera republicana continua prohibida a Espanya, mentre que la bandera espanyola és la que van enarborar els colpistes afegint el símbol feixista. El fet que aquest hagi

desaparegut, no fa la bandera anomenada espanyola més acceptable que la republicana, la bandera que significa les aspiracions per a la llibertat, justícia i democràcia a Espanya.